

hetetlen akadályát látja egyelőre, az egyházak nagy ellenállása miatt. Kezdeti megoldásnak javasolja — mivel az államosítást csak fokozatosan tartja megoldhatónak —, hogy az állam az egyházakat ne támogassa. Fokozatosságon az egyházi nevelő intézmények fokozatos állami kézbe vételét érti. Imre látta az osztálytagozódást, éppen nem tagadta az osztálykiváltások fennállását az egyik oldalon, a politikai művelődésbeli, anyagi kisémmizettséget a másik oldalon, de nem akart osztályos alapra helyezkedni, nem kívánt művelődéspolitikájában, így az államosítás kérdésében sem politikai erőkre támaszkodni.

A jelölt véleménye szerint teljes határozottsággal állítható, hogy Imre rokonszenvezett a polgári demokratikus forradalom során kialakult helyzettel. Aktívan támogatta a kialakult rendet, s tőle a maga terveinek megvalósítását remélte. 1919 kezdetére azonban sorban elfordulnak a kormánytól a legkülönbözőbb társadalmi osztályok is. Az ellenforradalmi reakció pedig szervezkedik. Imre teljes joggal beszél zavarokról, melyeknek növeledését — nemcsak az egység mind illuzórikusabbá válása miatt ellenezte, hanem a fennálló viszonyok védelmében is.

Végül köszönetét fejezi ki mindkét opponensnek bíráló, segítőkész véleményéért.

A FÖLDES ÉVA által vezetett bírálóbizottság megállapította, hogy a disszertáció a hazai neveléstörténeti kutatás jelentős eredménye, témaválasztása igen időszerű, mert elsőként vállalkozott az ellenforradalmi korszak egy jelentős pedagógusa életművének feldolgozására. Imre Sándor életpályájának, művelődéspolitikai rendszerének, pedagógiai nézeteinek és mindenekelőtt a nemzetnevelési koncepciónak marxista szemléletű monografikus áttekintését és értékelését adja. A disszertáció feldolgozza Imre minden e tárgyba vágó jelentős munkáját, és a vele foglalkozó fontosabb tanulmányokat is. Külön kiemeli azt a rendkívül gazdag kéziratos forrásanyagot,

amelyet a disszertáns több mint egy évtizedes munkával felkutatót és feldolgozott. E gazdag forrásanyag példamutatóan lelkiismeretes feldolgozása megkülönböztetett elismerést érdemel. Különösen méltányolandó a szerző kiemelkedő műgondja: a tárgy sokoldalú és elvi szintű kifejtésére való törekvése, a tudománytörténeti gyökerek és a párhuzamos, Imre felfogására ható neveléstudományi álláspontok gondos elemzése; és az egész munkán végigvonuló nyelvi igényesség. Helyesen különíti el Imre Sándort és elméletét a szélsőséges nacionalista, fajbiológiai alapon álló német pedagógiától, s meggyőzően bizonyítja, hogy a polgári humanizmus talaján álló Imre elítéli a fasizmust, de nem tud felemelkedni a fasizmussal aktívan szembeálló magatartás szintjére.

Megállapítja ugyanakkor, hogy egyértelműbben kellett volna hangsúlyozni, hogy a nemzet mint közösségi célkategória, a nemzetnévelés, mint aktuális köznevelési program, alapvetően nacionalista felfogás, nacionalista program. Kívánatos lett volna Imre Sándornak a Tanácsköztársaság művelődéspolitikájáról alkotott véleményének és ahhoz való viszonyának részletesebb, differenciáltabb kifejtése. A jelölt az opponensek véleményét alapján elfogadta, és a vitatott kérdésekkel kapcsolatban álláspontját differenciáltabban fejtette ki, sok kérdést válaszában meggyőzően világított meg. A jelölt álláspontját az opponensek és a bíráló bizottság egyetértően tudomásul vette.

Fentiek alapján titkos szavazással 7 igen szavazattal javasolta a Tudományok Minősítő Bizottságnak, hogy HEKSCH ÁGNES részére ítélje oda a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatot.

A Tudományok Minősítő Bizottság 1969. júniusában megtartott teljes ülése HEKSCH ÁGNES részére a neveléstudományok kandidátusa tudományos fokozatot odaítélte.

SIMON PÉTERNÉ

FELSŐOKTATÁSI NEVELÉSELMÉLETI ÉS MÓDSZERTANI MUNKÁNK FEJLŐDÉSÉRŐL

1969. március hó 13-án az MTA Pedagógiai Bizottsága és az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség az elmúlt évek „termésének”, a megjelent monográfiák, gyűjteményes kötetek tükrében, a szerzők bevonásával megvitatta a *hazai felsőoktatási neveléseméleti és módszertani munka fejlődésének problémáit*.

Az anketót HAHN ISTVÁN egyetemi tanár, a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont tudományos tanácsadója vezette be. Örömmel konstataulta, hogy az elmúlt 2—3 évben jelentős mértékben meglendült a felsőoktatási pedagógiai s ezen belül is a legintenzívebben mindenekelőtt a neveléseméleti és módszertani kutató, kísérletező és irodalmi általánosító

munka. Három évvel ezelőtt jelent meg az akkori Felsőoktatási Pedagógiai Kutatócsoport első alapozó tanulmánya („Nevelés a felsőoktatásban.” Bp. 1966.) Azóta a megjelent számos mű között van jó néhány a hallgatók életkörülményeit, fejlődését és a felsőfokú képzés hatékonyságát szociológiai módszerrel vizsgáló tanulmány (VARGA KÁROLY: „Magyar egyetemi hallgatók életfelfogása” Nemzetközi összehasonlítás. Bp. 1968. — ALMÁSY GYÖRGY: „Vidéki főiskolások” Bp. 1968. — NÁNÁSI MIKLÓS, PÉTRIKÁS ÁRPÁDNÉ, KARÓD—ROTTLER elemzése a „Felsőoktatási módszertani pályázatok” Bp. 1967. kötetben stb.), amelyek több igen fontos követ-

zetetésre adtak megalapozott indítást felsőoktatási nevelőmunkánk országos továbbfejlesztése számára. Ide kell sorolni az Eötvös Loránd és a budapesti műszaki, a debreceni orvostudományi egyetemek, a szegedi Tanárképző Főiskola és más felsőoktatási intézmények sajnos ma még kevésbé hozzáférhető elemzéseit. Napvilágot láttak olyan művek, amelyek egy-egy tanintézetben, intézménytípusban dolgozták fel a felsőoktatási nevelőmunka egy-egy fontos oldalát. ("Az oktató-nevelő munka tapasztalatai és problémái a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen" Bp. 1968. — „A nevelőmunka helyzete és feladatai a pedagógusképző intézményekben” Bp. 1968. — „Az egyetemen folyó tanárképzés a reform tükrében” az ELTE évkönyvében, 1967. — CSANÁDI GYULA: „A KISZ tevékenysége a felsőfokú technikumban” Bp. 1968. — „A szocialista kollégiummá fejlesztés útján” Bp. 1968.) Nagyon értékes tapasztalatokat népszerűsítő és fontos elvi kérdéseket tárgyaló tanulmányok születtek az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség 1967. évi országos pályázatán. („Nevelési tapasztalatok a felsőoktatásban” Bp. 1968.) Jelentősen megélnéült a nevelélméleti és módszertani munka a Felsőoktatási Szemlelben s egyes tanintézetek helyi kiadványaiban, amelyek közül kiemelkedik a Budapesti Műszaki Egyetem immár hetedik éves, rendszeresen megjelenő folyóirata, a Pedagógiai Közlemények. A felsőoktatási nevelőmunka fellendítésében döntő hatású szerepet töltött be 1968-ban az I. Országos Felsőoktatási Nevelési Konferencia összehívása, a nevelési Irányelvek Kollektív kidolgozása s ennek nyomán a tanulásokban igen gazdag helyi tanintézeti nevelési konferenciák és szemináriumok megrendezése az 1968/69-es tanév során.

A vitaindító előadás igyekezett több oldalú áttekintést adni pedagógiai tudományunk kibontakozó új ágazata első eredményeinek, elemezte a fejlődési nehézségeket, s egyben felvázolni törekedett a további fejlesztés igényeit, követendő irányait. (Az előadást részletesen közli a Felsőoktatási Szemle.) A vitaindító abban látta az elmúlt évek legfőbb eredményét, hogy sokoldalú kollektív munkával kirajzolódott a felsőoktatási intézmények körülményeinknek és hagyományainknak legjobban megfelelő korszerű koncepciója, előrehaladt az általánosítható értékes tapasztalatok összegyűjtése és szélesebb körű közreadása. Kialakult a felsőoktatási nevelélmélettel és módszertannal behatóbban foglalkozóknak egy már számában is elég tekintélyes gárdája, akikre bátran támaszkodhatunk a további igényesebb, tudományosabb rendszerezésekben. HAHN professzor úgy értékelte, hogy lényegében már lezárult az új típusú felsőoktatási pedagógiaelméleti és módszertani munka kibontakoztatásának az alapozó szak-

szá, s át kell térni az átfogóbb, egzaktabb, nagyobb lélegzetű kutató munkára. Ma már felsőoktatásunk elsősorban nem egy-egy rész-tapasztalat empirikus leírását követeli, hanem a nagyobb áttekintésű monográfikus művek megalkotását, a hazai és nemzetközi haladó eredmények igényesebb szintetizálását.

BALÁZS BÉLA, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem docense a nevelőmunka marxista értelmezéseinek elfogadtatását, rendszerének kiépítését sürgette felsőfokú képzésünk struktúrájában. Felsőoktatási intézményeink pedagógiai munkájukban nem állhatnak meg a hagyományos szakképző funkciójuk teljesítésénél, hanem ezzel szerves összefüggésben szolgálniuk kell a jövő értelmiségiek személyiségének sokoldalú, szélesebb társadalmi küldetésükre is felkészítő formálását. Ebben a vonatkozásban döntő jelentősége van a hallgatói közösségek korszerű önnevelő tevékenysége fejlesztésének, racionális modellje kialakításának, a tanulócsoporthi, nevelői patronáló munka színvonala lényeges emelésének. A nevelés tartalmas szocialista rendszerének kiépítése a képzés korszerűsítésének is elhanyagolhatatlan eleme és feltétele. Nélkülözhetetlen megteremteni ehhez tanintézetekben oktatóink pedagógiai kultúráltságában és a tárgyakban is szükséges előfeltételeket. A felszólaló többrétűen indokolta, hogy a felsőoktatási pedagógiai munka metodikájának fejlesztésénél sokkal jobban kellene gyümölcsozdtetni a modern információ-elmélet, vezérlés, a vezetés tudomány új eredményeit.

ELEKES LAJOS akadémikus, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészeti Karának dékánja az ifjúságkutató és nevelésszociológiai vizsgálódások gondosabb tudományos megalapozásáért, többrétű módszerezéséért és önkontrolljáért szállt síkra. Hovatovább elviselhetetlenül terhelővé és komolytalanná válik egyes tanintézetekben a nyakló nélküli felmérési dömpingek divatja, nemegyszer előfordul részleges, önkényesen kezelt adatokból dilettáns, a realitásoknak homlokegyenest ellentmondó szubjektívista következtetéslevonása. Szerinte közelről sem tekinthető lezártnak legkiválóbb oktatóink, nevelői kollektívaink képző, pedagógiai tapasztalatainak az összegyűjtése. Hiba lenne csupán valamilyen laboratóriumi experimentális lombikpedagógiára törekedni, csak ezt tekinteni „tudományosnak”, s nem támaszkodni az élő pedagógiai gyakorlat kiváló újításainak elemzésére, általánosítására. Sokkal többet kellene tenni tanszékeinken, az oktatók körében a helyes nevelői szemlélet és hozzáértés alakításáért, mert ezen a téren gyakori a pusztá ösztönösség és elmaradott megnyugvás. A pedagógia elméleti munkájának tematikájában, feldolgozási módjában, nyelvében, a megszülető munkák terjesztésében sokkal közelebb kellene kerülnie az oktatókhoz, munkájuk megtermé-

kenyftését közvetlenebbül kellene szolgálniuk. A pedagógiaelmélet és módszertan művelőinek sokkal többet kellene tanulniuk és adaptálniuk a más tudományágak eredményeiből, jobban hasznosítani mind a követelmények megfogalmazásánál, mind a pedagógiai módszerek tökéletesítésénél a társadalom, a kultúra, a pszichológia, a technika tudományainak rohamosan gyarapodó új felismeréseit. Ma már elképzelhetetlen a pedagógia korszerű művelése e tudományágak képviselőivel történő szorosabb közös munkálkodás nélkül. Ennek különösen jó feltételei vannak éppen a felsőoktatási intézményekben, s ezeket a felsőoktatási pedagógia elméletének és gyakorlatának tervszerű fejlesztésére még közelről sem aknáztuk ki.

BERECZKY SÁNDOR, a szegedi Tanárképző Főiskola igazgatóhelyettese a felsőoktatási pedagógia módszeres, átfogó kézikönyvének mielőbbi elkészítését szorgalmazta, mint ami égető szükséglet felsőoktatási pedagógiai kulturáltságunk színvonalának fejlesztése számára. Ebből nem maradhat ki a didaktika és a szakmódszertan kérdéseinek feldolgozása sem, ami nélkül nem tudjuk eredményesen előbbre mozdítani a nevelés egészében legfontosabb helyet elfoglaló képzési feladatainkat. A felsőoktatási didaktikai, szakmódszertani kutatások, tapasztalatösszegezők, adaptálások, korszerű általánosítások terén különösen lassú a fejlődés, még igen kevés segítséget ad az oktatási korszerűsítési munkálatokhoz a hazai tudomány és pedagógiai propagandánk. Szóvá tette, hogy különösen didaktikai, szakmódszertani téren sokkal jobban vegyék figyelembe a gyakorlat szükségleteit, olyan munkák készüljenek, olyan sorrendben és olyan nyelven, amelyek hatékonyan képesek segíteni az oktatóknak, tanszéknek legfontosabb soron levő teendőik színvonalasabb megoldásában.

NAGY SÁNDOR, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszékének vezetője bírálta az egyes, különösen az első munkákban fellelhető elvi bizonytalanságokat, elméleti pontatlanságokat. Az ő véleménye szerint sem tekinthető még befejezettnek a hazánkban örvendetesen fejlődésnek indult felsőoktatási pedagógiaelméleti munka teljes megalapozása. Maguknak a Szegeden megalkotott nagy jelentőségű irányelveknek is van még számos olyan pontjuk, amelyeket a fejlődés új tapasztalatai alapján tovább kell gazdagítanunk, mélyebbé és pontosabbá tennünk. Ilyen mindenekelőtt az oktató—képző folyamatok módszeresebb kibontása, a tanszék képző—nevelőmunkájának több-rétű és árnyaltabb feldolgozása, amely ma talán a továbblépés legakutabb szükségletévé vált, különösen az oktatás további korszerűsítési igényeinek tükrében. Optimizmussal tölthet el bennünket az a fejlődés, ami az

elmúlt 2—3 évben elsősorban a nevelélméleti és módszertani munka kibontakoztatása terén elindult. Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség bevált jó módszereit jó lenne átvinni a didaktikai, szakmetodikai kutatások, kísérletek és feldolgozások területére is: bátrabban támaszkodni a kiváló oktatók népes taborára, jobban mozgósítani őket a legjobb tapasztalatok és az előrelépés kérdései feldolgozásában, s jobban a gyakorlat közvetlen segítségére ösztönözni az e téren folyó kutatómunkát.

SZÜCS ZSUZSA, a KISZ Központi Bizottságának munkatársa az országos és helyi nevelési konferenciák, tanintézeteki nevelési bizottságok tevékenységének hasznosságát hangsúlyozta a pedagógiai szemlélet formálásában, a gyakorlati nevelőtevékenység meglendítésében. Az oktatás és nevelés szerves egységet képez felsőoktatásunk korszerűsítésének folyamatában, s ha e két tényező bármelyik tagjának fejlődése hiányt szenved, veszélyeztetheti pedagógiai előrehaladásunk hatékonyságát. Jelentős mértékben kidolgozásra szorul a felsőiskolási ifjúság mozgalmi életének pedagógiája, mely nem nélkülözheti a hozzáértő nevelési szakemberek elméleti segítségét, de magukban a diákmozgalom vezetőiben és aktivistáiban is sokkal jobban kellene felkelteni a mozgalmi tevékenység módszerességét, fejlesztése iránti érdeklődést. A tudományos diákköri mozgalom és a különböző pályázatok tapasztalatai azt bizonyítják, hogy van ilyen hajlam a fiatalokban, s ennek serkentésével a KISZ-nek magának is jobban kell törődnie. A felszólalás élesen szóvá tette a felsőoktatás néhány megoldatlan gondját: az oktatók pedagógiai képzésének és továbbképzésének elhanyagoltságát, a jegyzetek és tankönyvek ideológiai és pedagógiai kontrolljának elmaradását, számos fontos kérdés elméleti és módszertani kidolgozatlanságát. Ezek között említette a felvételi vizsgák lebonyolításának kérdését, melyben a tudásszint mérése mellett a hivatásra való rátermettség, erkölcsi-politikai alkalmasság megbízható vizsgálata mindmáig megoldatlan.

PETRIKÁS ÁRPÁD, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem docense szólt azokról a kutatásokról és kísérletekről, amelyeket a sokoldalú, harmónikus közösségi nevelés fejlesztése érdekében a II. Országos Felsőoktatási Nevelési Konferencia előkészítése során a debreceni felsőfokú intézetekben végeztek. Bár az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösségnek hatalmas érdemei vannak a felsőoktatási nevelélméleti és módszertani kutatások és kísérletek kibontakoztatásában, összefogásában, de ezeket a munkálatokat még szervezettebbé és szélesebb körűvé kellene tenni, nagyobb gondot fordítani a kutatási és kísérleti módszertani elvek és módszerek tisztázására, több anyagi, hazai és külföldi

tanulmányúti s publikálási lehetőséget nyújtani az ezekkel foglalkozó felsőoktatási dolgozóknak. Az általános kérdések tisztázása után, most már nagyobb figyelmet kellene fordítani az intézménytípusonként felvetődő speciális problémák kutatására, ami a felsőoktatás bonyolultabb körülményei között igen differenciált vizsgálódást követel.

KOMLÓSI SÁNDOR, a pécsi Tanárképző Főiskola docense a pedagógiai általános fejlődése eredményeinek behatóbb alkalmazását sürgette a felsőoktatási pedagógiai kutatásokban. Noha ez utóbbi a módszeres pedagógiai vizsgálódás és rendszerezés igen fiatal ága még hazánkban és még erősen a gyakorlat legközvetlenebb szükségleteinek kielégítésére van beállítva, de itt sem szabad lemondani a magasabb mércéről: a korszerű szociológiai, pszichológiai, kibernetikai eredmények alkalmazásáról. A Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpontnak és az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösségnek hatékonyabban kellene összefogni és segíteni a felsőoktatási pedagógia elméleti művelésével foglalkozó kutatóknak a munkáját.

SZÉCHY ÉVA, az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség titkára legfontosabb láncszemével foglalkozott. Ha örvendetesen kiszélesült is a felsőoktatási pedagógiával elméletileg foglalkozók köre az elmúlt 2—3 évben, mindez a nagy elvárásokhoz képest még mindig csekély. Tovább kell bővíteni az igényesebb kutatók és kísérletezők gárdáját. A felsőoktatási pedagógiai kutatásból nem maradhat ki felsőfokú intézeteink egyetlen pedagógiai tanszéke sem. De ezen a téren nem szorítkozhatunk csupán a pedagógiaelmélettel hivatásszerűen foglalkozók viszonylag szűk körére, hanem tanintézeteink nevelési bizottságai közül a legjobb gyakorlati oktatókból, nevelőkből mindenütt célszerű lenne egy-egy olyan módszertani központot kiépíteni, amelyik lelke lehet a tanintézetekben a pedagógiai kultúra fejlesztésének, a korszerűsítési munkálatok vezetésének. Számos testvéri országban (Szovjetunió, NDK, Lengyelország) kiépültek már a tanintézetekben ilyen pedagógiai-didaktikai módszertani kabinetek. Az élet fejlődése ezt előbb-utóbb nálunk is megköveteli, jó lenne, ha legjobb

nevelési bizottságaink, pedagógiai tanszékeink kezdeményezőivé válnának ennek az ügynek.

Az Országos Felsőoktatási Nevelési Munkaközösség tervszerű munkálatai mellett ismét megrendezzük felszabadulásunk 25. évfordulója tiszteletére országos pályázatunkat új tehetségek felkutatására és a neveléseméleti, módszertani munka újabb ösztönzésére. Gondunk, hogy rendkívül szegényes, mostoha lehetőségei vannak az elkészült munkák kiadásának és terjesztésének. Az illetékes kiadó és terjesztő szerveknek sokkal lelkiismeretesebben kellene megbecsülni az itt születő értékeket és pedagógiai életünk e fontos frontjának érdekeit. Pedagógiai lapjainknak is nagyobb figyelmet kellene fordítaniuk a felsőoktatás ma már szép számmal megjelenő pedagógiai műveinek szakmai kritikájára és propagandájára.

A vita FÖLDES ÉVA, az MTA Pedagógiai Bizottsága elnökének zárszavával fejeződött be. Megállapította, hogy az elmúlt évek felsőoktatási neveléseméleti és módszertani termése komoly nyeresége pedagógiai tudományunknak. Megszületett neveléstudományunknak egy új ága, amelyre joggal büszkék lehetünk, s elmondhatjuk, hogy friss eredményeivel, színvonalával már nemigen marad el más ágazatainktól sem. Problémái, fejlődési nehézségei sokban hasonlatosak pedagógia tudományunk általános problémáihoz és nehézségeihez, igazságtalan lenne minden megoldatlanságát e reményteljesen induló új ág művelőinek számlájára írni. Pedagógiai életünk egészének és irányításának sokkal nagyobb részt kell vállalnia a jövőben felsőoktatásunk továbbfejlesztése nagy kérdéseinek megoldásából, tudományos elemzéséből és a megfelelő konzekvenciák levonásának segítségével.

Az ankét, ha nem is vállalkozhatott a felsőoktatási nevelőmunka sokrétű problémái egészének boncolására, de számos speciális kérdés elemzésével méltán sorakozott a felsőoktatás napirenden levő korszerűsítési gondjait mérlegre tevő országos nevelési konferenciák, legutóbbi fontos párt és állami tanácskozások mellé, s a maga területén elvszerű kritikussággal, önkritikussággal igyekezett segíteni a hazai felsőoktatási pedagógiaelméleti és módszertani alkotó munka előbbremozdítását.

SZÉCHY ÉVA

A KÖZÖSSÉG SZERKEZETÉNEK SZOCIÁLPSZICHOLÓGIAI ELEMZÉSE MANFRED VORWERG: SOZIALPSYCHOLOGISCHE STRUKTURANALYSEN DES KOLLEKTIVS

Közismert, hogy a marxista pedagógia egyik alapvető fogalma a *közösség*. Nemcsak nevelésünk kell közösségi legyen, hanem az oktatás—nevelés marxista elméletének is

kulskérdése, hogyan értelmezzük a 'közösség' kategóriát.

A hagyományos értelmezés a szocialista pedagógiában elsősorban MAKARENKÓRA utal.